

KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER

21 Ekim 2024

21 Ekim 2024 tarihi itibarıyla Merkezi yönetim bütçe uygulama sonuçları ve bununla ilintili olarak merkezi yönetim borç stoku verileri ile cari işlemler hesabı ve bununla ilintili olarak Türkiye dış borcu verileri aşağıdaki gibidir.

1) Merkezi Yönetim Bütçesi 1.074 Milyar TL Açık Verdi:

Bütçe Dengesi:

Ocak-Eylül/2024 döneminde Bütçe Giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %81 oranında artarak 7.158 milyar TL, Bütçe Gelirleri %76 oranında artarak 6.084 milyar TL olarak gerçekleşti.¹

Bu gelişmeler sonucundan geçen yılın aynı döneminde 512 milyar TL açık veren Merkezi Yönetim Bütçesi, bu dönemde 1.074 milyar TL açık verdi.

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri			Değişim %
(Milyon TL)	2023 Ocak- Eylül	2024 Ocak- Eylül	
BÜTÇE GİDERLERİ	3.952.585	7.158.637	81,1
Personel Giderleri	960.890	2.006.736	108,8
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	137.015	246.567	80,0
Mal ve Hizmet Alımları	273.997	454.468	65,9
Cari Transferler	1.624.005	2.740.330	68,7
Sermaye Giderleri	236.349	532.861	125,5
Sermaye Transferleri	133.771	52.485	-60,8
Borç Verme	115.695	212.504	83,7
Faiz Giderleri	470.864	912.686	93,8
BÜTÇE GELİRLERİ	3.439.983	6.084.619	76,9
Vergi Gelirleri	2.982.035	5.134.059	72,2
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	102.642	98.832	-3,7
Özel Gelir. Al. Bağış ve Yard.	20.534	108.169	426,8
Faizler, Paylar ve Cezalar	245.977	563.498	129,1
Sermaye Gelirleri	9.066	14.342	58,2
Alacaklardan Tahsilat	4.898	8.588	75,3
Özel Büt. İdarel. Öz Gelirleri	55.595	123.036	121,3
Düz. ve Denet. Kurum. Gelir.	19.237	34.095	77,2
BÜTÇE DENGESİ	-512.602	-1.074.018	-109,5

Giderler:

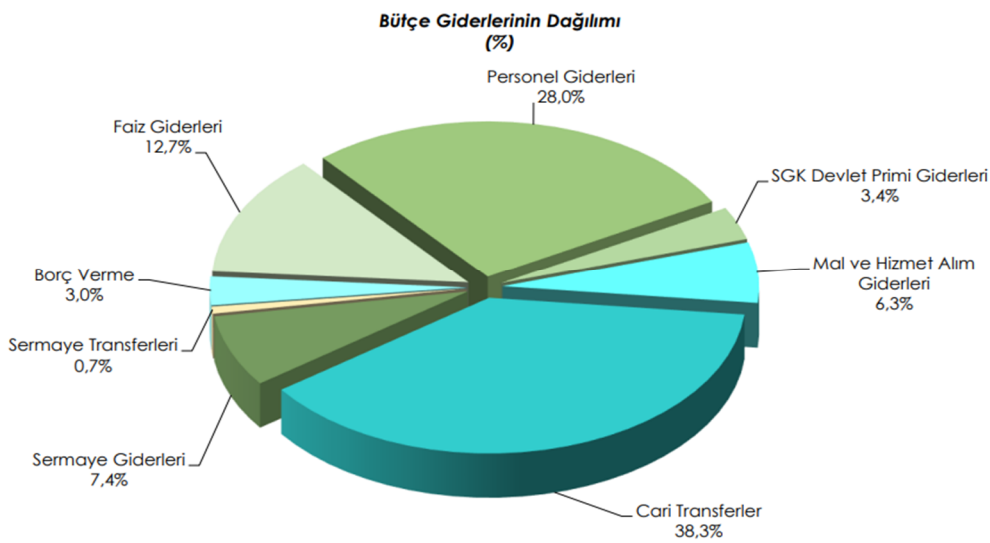
¹ <https://hmb.gov.tr/bumko-aylik-butce-uygulama-sonuclari>

Bu dönemde Faiz Hariç Giderler %79 oranında artarken, faiz giderleri %93 oranında artarak 912 milyar TL olarak gerçekleşti.

Bütçe Giderleri içinde en yüksek artış %400 oranı ile Cari Transferler-c) Kar Amacı Gütmeyen Kur. Yapılan Trans.-Diğer kaleminde gerçekleşmiştir.

	Gider Türü (Milyon TL)	2023 Ocak-Ağustos	2024 Ocak-Ağustos	Artış %
1	4. Cari Transferler - c) Kar Amacı Gütmeyen Kur. Yapılan Trans.- Diğer	19.077	95.467	400,4
2	4. Cari Transferler - a) Görevlendirme Gid. - Ziraat Ban.-Tarımsal Üret. Kredi Faiz Dest.	12.671	53.180	319,7
3	4. Cari Transferler - f) Hane Halkına Yap. Diğer Trans. - Sanayi ve Tek. B. Teşvik Öde.	3.797	13.389	252,6
4	4. Cari Transferler - b) Hazine Yard. – Sağ, Em. Sos. Yard. Gid. -SSK 5 Puan İnd.	59.195	195.825	230,8
5	4. Cari Transferler - e) Tarımsal Desteki Ödem. -Fark Ödemesi Destekleme Hizmetleri	7.294	22.670	210,8
6	4. Cari Transferler - e) Tarımsal Destek. Öde. - Tarım Sigortası Destekleme Hizmetleri	3.503	9.923	183,3
7	5. Sermaye Giderleri – Gayrimenkul Alımları ve Kamulaştırması	12.471	31.317	151,1
8	5. Sermaye Giderleri – Gayrimenkul Sermaye ve Üretim Giderleri	176.973	426.426	141,0
9	4. Cari Transferler - b) Hazine Yardımları - Diğer Hazine Yard.-DFİF (İhracat Desteği)	7.304	16.044	119,6
10	1. Personel Giderleri - Memurlar	766.234	1.644.401	114,6

Bütçe Giderlerinin ana gider kalemleri itibariyle oransal dağılımı aşağıdaki gibidir:

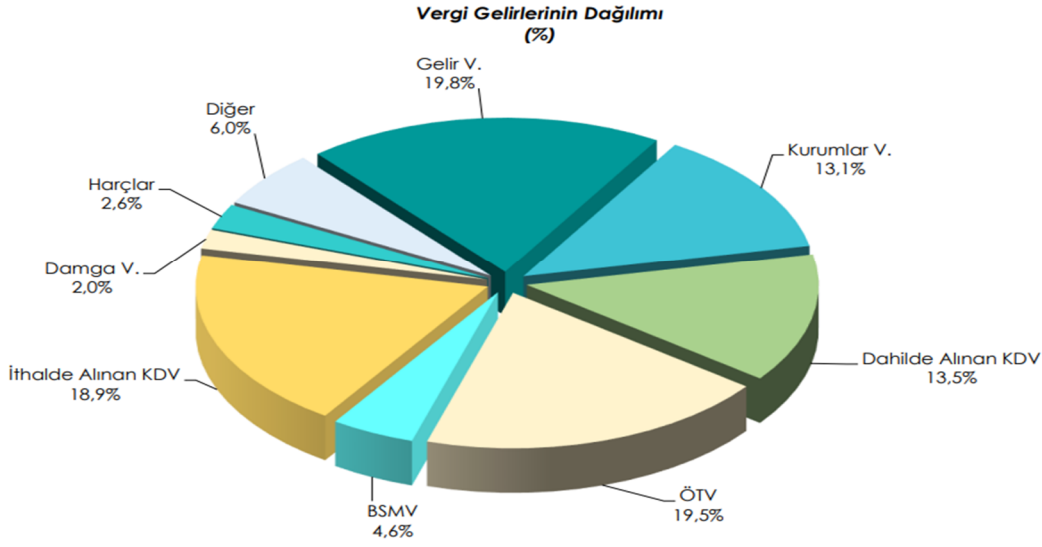
Grafikten görüldüğü üzere bu dönemde bütçe giderleri içinde en yüksek paya sahip ana gider kalemi %38 oranı ile **Cari Transferler**, ikinci sırada % 28 oranı ile **Personel Giderleri**, üçüncü sırada %12 oranı ile **Faiz Giderleridir**.

Bütçe giderleri içinde en yüksek paya sahip cari transferler kalemi içinde başlıca; **Hazine Yardımları** (İşsizlik Sigorta Fonu, Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri, DFİF, Diğer) 1.293 milyar TL, **Gelirden Ayrılan Paylar** (mahalli idareler, fonlar) 727 milyar TL ve **Görevlendirme Giderleri** (KİT, Halk Bankası Esnaf Kredi Faiz Desteği, Ziraat Bankası tarımsal kredi faiz desteği)) 242 milyar TL yer almaktadır.

Gelirler:

Bu dönemde vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %72 oranında artarken, vergi dışı gelirler %107 oranında artış göstermiştir.

Vergi gelirlerinin vergi türleri itibariyle oransal dağılımı aşağıdaki gibidir:

Grafikten görüldüğü üzere bu dönemde vergi gelirleri içinde en yüksek paya sahip vergi türü %19.8 oranı ile Gelir Vergisidir.

Bu dönemde vergi türleri içinde en yüksek artış Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinde %177 oranında gerçekleşmiştir.

2) Merkezi Yönetim Borcu 8.649Milyar TL Olarak Gerçekleşti:

Eylül/2024 Ayı itibariyle Merkezi Yönetim Toplam Brüt Borç Stoku 8.649 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bunun 4.374 milyar TL'si İç Borç Stoku, 4.275 milyar TL'si ise Dış Borç Stoku'dur.²

Borç Stoku önceki yıl sonuna göre 1.912 milyar TL artış göstermiştir. Bunun 1.164 milyar TL'si iç borç stoku artışı, 747 milyar TL'si ise dış borç stok artışından kaynaklanmıştır.

Merkezi Yönetim Toplam Brüt Borç Stoku

² <https://hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>

(Milyon TL)	Hazine Bonosu (I)	Devlet Tahvili	Ulus. Tahvil	Toplam Tahvil (II)	Kredi (III)	İç Borç Stoku	Dış Borç Stoku	Toplam Stok (I+II+III)
2010	9.525	343.317	68.641	411.957	52.664	352.841	121.305	474.146
2011	0	368.778	88.308	457.087	61.983	368.778	150.291	519.070
2012	3.684	382.858	91.726	474.584	54.633	386.542	146.359	532.901
2013	0	403.007	119.007	522.014	64.179	403.007	183.186	586.193
2014	0	414.649	135.161	549.809	62.708	414.649	197.869	612.517
2015	0	440.124	167.345	607.469	70.777	440.124	238.122	678.246
2016	1.025	467.620	211.386	679.006	79.921	468.644	291.307	759.952
2017	974	534.473	252.318	786.791	88.729	535.448	341.047	876.494
2018	5.495	580.647	364.914	945.561	116.059	586.142	480.973	1.067.115
2019	15.483	739.569	451.224	1.190.794	122.559	755.052	573.784	1.328.836
2020	0	1.060.354	592.959	1.653.312	158.799	1.060.354	751.758	1.812.111
2021	9.920	1.311.270	1.087.334	2.398.604	339.295	1.321.189	1.426.629	2.747.819
2022	18.896	1.886.435	1.644.901	3.531.336	485.209	1.905.331	2.130.110	4.035.441
2023	1.251	3.208.001	2.717.554	5.925.555	809.784	3.209.252	3.527.338	6.736.560
2024/8	34.812	4.156.655	3.207.177	7.363.832	940.171	4.191.467	4.147.348	8.338.815
2024/9	34.812	4.339.413	3.320.001	7.659.414	955.115	4.374.225	4.275.117	8.649.341

3) Cari İşlemler Hesabı Ocak-Ağustos 2024 Döneminde 9.6 milyar Dolar Açık Verdi:

TCMB Ödemeler Dengesi Ağustos-2024 Ayı istatistiklerine göre ödemeler dengesi ana kalemlerinde ve bunların önemli alt kalemlerindeki gelişmeler aşağıdaki gibidir.³

➤ Cari işlemler hesabında Ocak-Ağustos döneminde 9.6 milyar Dolar açık:

- ✓ Bu dönemde İhracat geçen yılın aynı dönemine göre %3 oranında artarak 167 milyar Dolar, ithalat %11 oranında azalarak 205 milyar Dolar, dış ticaret açığı %75 oranında azalarak 9.6 milyar Dolar olarak gerçekleşti.
- ✓ Bu dönemde Hizmet gelirleri %7 oranında artarak 73 milyar Dolar olarak gerçekleşti.
- ✓ Ağustos-2024 ayında cari işlemler hesabı aylık bazda 4.3 milyar Dolar fazla verdi. Geçen yılın aynı ayında 489 milyon Dolar fazla vermişti.
- ✓ TÜİK ve Ticaret Bakanlığı GTS verilerine göre;⁴ ihracat 2024 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %3,9 artarak 170.8 milyar dolar, ithalat %8,6 azalarak 225.7 milyar dolar olarak gerçekleşti.

➤ Doğrudan Yatırımlarda 2,6 milyar Dolar net giriş:

- ✓ Bu dönemde doğrudan yabancı yatırımı toplam 6.4 milyar Dolar (bunun net 2 milyar Doları yabancıların gayrimenkul alımı), yurt dışına sermaye yatırımı net 3,7 milyar Dolar olarak gerçekleşti.
- ✓ Temmuz ayında doğrudan yatırımlarda aylık bazda net 62 milyon Dolar çıkış gerçekleşti.

³ TCMB/İstatistikler/Ödemeler Dengesi

⁴ <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1>

➤ **Portföy Yatırımlarında 15,8 milyar Dolar net giriş:**

- ✓ Bu dönemde yurt içi yerleşiklerce yurt dışında 9,8 milyar Dolar portföy alışı gerçekleştirildi.
- ✓ Yurt dışı yerleşikler hisse senedi piyasasında 1,8 milyar Dolar satış gerçekleştirdi.
- ✓ Yurtiçi yerleşiklerce yurtiçi ve uluslararası piyasalardaki tahvil ihraçları ile ilgili olarak 26,7 milyar Dolar net kullanım gerçekleştirildi. (Bankalar 9,6; Genel hükümet 14,2; Diğer sektörler 2,8).
- ✓ Ağustos ayında portföy yatırımlarında aylık bazda net 881 milyon Dolar çıkış gerçekleşti. Yabancılar bu ayda hisse senedi piyasasında 627 milyon Dolar satış gerçekleştirdi.

➤ **Diğer yatırımlarda 506 milyon Dolar net giriş:**

- ✓ Bu dönemde yurt içi bankaların yurt dışı muhabirlerindeki efektif ve mevduat varlıkları 8,9 milyar Dolar arttı.
- ✓ Yurtdışı yerleşiklerin bankalar nezdindeki mevduatları 8,3 milyar Dolar arttı.
- ✓ Yurt içi yerleşiklerin (Merkez Bankası, Bankalar, Genel Hükümet, Diğer sektörler) net kredi kullanımını 12,9 milyar Dolar olarak gerçekleştirdi.
- ✓ Ticari kredilerde net (vadeli ithalat– vadeli ihracat) 2,3 milyar Dolar azalış gerçekleşti.
- ✓ Ağustos ayında diğer yatırımlarda aylık bazda net 2.2 milyar Dolar çıkış gerçekleşti.

➤ **Net Hata ve Noksan kaleminde 11.7 milyar Dolar doları çıkış:**

- ✓ Ağustos 2024 Ayı içinde ise 3.6 milyar Dolar çıkış gerçekleşti.

➤ **Resmi rezervlerde 3.4 milyar dolar azalış:**

- ✓ Ağustos 2024 Ayı içinde ise 2.5 milyar Dolar azalış gerçekleşti.

Ödemeler Dengesi (Milyon ABD Doları)		2023 Ocak-Ağustos	2024 Ağustos	2024 Ocak-Ağustos	
A-	CARİ İŞLEMLER HESABI	-38.925	4.324	-9.665	↓ -75 %
1.	İhracat	162.008	21.788	167.383	↑ 3 %
2.	İthalat	230.637	24.699	205.933	↓ -11 %
	<i>Mal Dengesi</i>	-68.629	-2.911	-38.550	↓ -44 %
3.	Hizmet Gelirleri	68.923	13.198	73.971	↑ 7 %
4.	Hizmet Giderleri	31.536	4.502	34.766	
5.	Birincil Yat. Kaynaklı Gel.	6.793	914	8.563	
6.	Birincil Yat. Kaynaklı Gid.	14.761	2.389	18.928	
7.	İkincil Yat. Kaynaklı Gel.	285	14	45	
B.	SERMAYE HESABI	-144	-15	-120	
C.	FINANS HESABI	-26.221	3.155	-18.133	
8.	Doğrudan Yatırımlar: NVE	3.660	559	3.793	↑ 2.617
9.	Doğrudan Yatırımlar: NYO	6.529	497	6.410	
10.	Portföy Yatırımları: NVE	1.115	667	9.869	↑ 15.010

11.	Portföy Yatırımları: NYO	2.042	-214	24.879	
11.1.	<i>Hisse Senetleri</i>	98	-627	-1.898	
11.2.	<i>Borç Senetleri</i>	1.944	413	26.777	
12.	Diğer Yatırımlar: NVE	7.821	834	11.571	↑ 506
13.	Diğer Yatırımlar: NYO	30.246	-1.378	12.077	
	<i>Cari, Ser. ve Finans Hesapları</i>	-12.848	1.154	8.348	
D.	NET HATA VE NOKSAN	-5.773	-3.664	-11.767	↓
	<i>GENEL DENGE</i>	18.621	2.510	3.419	
E.	REZERV VARLIKLAR	-18.621	-2.510	-3.419	
14.	<i>Resmi Rezervler</i>	-18.621	-2.510	-3.419	↓

4) Türkiye'nin Dış Borcu 511 Milyar Dolar Olarak Gerçekleşti:

Türkiye Brüt Dış Borç Stoku 2024 Yılı 2. Çeyrek itibariyle 511 milyar Dolar olarak gerçekleşti.⁵ Bir önceki çeyrekte 500,3 Milyar Dolar düzeyindeydi.

Özel sektörün borcu bir önceki çeyrekteki 252,3 Milyar Dolar düzeyinden 253,5 Milyar Dolarına çıkarken, Kamunun toplam dış borcu 201,6 Milyar Doları düzeyinden 207,4 Milyar Dolarına çıktı.

Türkiye Brüt Dış Borç Stoku/ GSYH oranı bir önceki çeyrekteki %50,4 oranından %44,2 oranına geriledi.

Türkiye Net Dış Borç Stoku Stoku 2024 Yılı 2. Çeyrek itibariyle 265,3 milyar Dolar olarak gerçekleşti.⁶ Bir önceki çeyrekte 279,9 Milyar Dolar düzeyindeydi. Türkiye Net Dış Borç Stoku/GSYH oranı bir önceki çeyrekteki %23,9 oranından %22,1 oranına geriledi.

TÜRKİYE BRÜT DIŞ BORÇ STOKU (Milyon ABD Doları) 30.09.2024											
	KAMU SEKTÖRÜ			TCMB			ÖZEL SEKTÖR			TÜRKİYE BDBS (I+II+III)	TÜRKİYE BDBS / GSYH (%)
	KISA VADE	UZUN VADE	TOPLAM (I)	KISA VADE	UZUN VADE	TOPLAM (II)	KISA VADE	UZUN VADE	TOPLAM (III)		
1990	0	33.268	33.268	855	7.487	8.342	8.645	2.125	10.770	52.381	26,1
2000	2.461	47.621	50.081	653	13.437	14.090	25.187	29.244	54.431	118.602	43,4
2002	915	63.618	64.533	1.655	20.348	22.003	16.109	29.179	45.288	131.824	55,4
2005	2.133	68.398	70.531	2.763	12.662	15.425	38.560	51.057	89.617	175.573	34,8
2015	16.997	99.741	116.738	176	1.143	1.319	87.423	197.380	284.803	402.860	46,5
2016	17.081	106.632	123.713	399	703	1.102	72.820	208.653	281.473	406.288	46,7
2017	19.426	117.836	137.262	1.753	0	1.753	88.454	223.681	312.135	451.149	52,5
2018	20.828	122.391	143.219	5.914	0	5.914	66.238	210.964	277.202	426.334	53,4
2019	23.444	137.444	160.888	8.452	0	8.452	63.975	181.033	245.008	414.348	54,5
2020	24.892	152.735	177.627	21.344	0	21.344	65.358	164.063	229.421	428.392	59,7
2021	22.219	156.412	178.631	26.052	0	26.052	70.080	160.432	230.512	435.195	53,9
2022	28.895	156.273	185.168	32.790	0	32.790	86.921	151.849	238.770	456.728	50,4
2023	34.473	167.191	201.664	46.360	0	46.360	95.379	156.495	251.874	499.898	44,2
2024/II	38.299	172.374	210.673	44.691	0	44.691	95.575	161.036	256.611	511.975	42,6

⁵ <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>

⁶ <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>

Dr. Mustafa Bulut
Yeminli Mali Müşavir